

Управління культури, національностей, релігій та туризму
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека

**Науково-дослідна робота
в бібліотеках Хмельниччини
Вип. 12**

Хмельницький
2017

УДК 027.5 (062.552) (477.43): 001.89
НЗ4

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини.
Вип. 12. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму
Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький,
2017. – 32 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної роботи
обласної універсальної наукової бібліотеки та бібліотек області
у 2016 році.

Друкується за рішенням Науково-редакційної ради
Хмельницької ОУНБ, протокол № 13 від 21.12. 2017 р.

Укладач: *Поліщук Н.П.*

Рецензент: *Маковська В.В.*

Відповідальна за випуск: *Чабан К.А.*

©Хмельниц. ОУНБ, 2017

Вступ

У 2016 році бібліотеки області взяли участь у загальнодержавному дослідженні: **«Незадоволений читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію у публічних бібліотеках України»** (організатори – Міністерство культури України, Національна парламентська бібліотека України).

Базами дослідження на Хмельниччині (згідно методики) були: Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека, Хмельницька ЦМБ та її філії № 7, 13; Волочиська ЦРБ та бібліотеки сіл Зайчики, Гарноруда, Волочиськ -1; Ярмолинецька ЦРБ та бібліотеки-філії сіл Михайлівка та Монастирок, станція Ярмолинці.

За результатами дослідження підготовлено таблиці та аналітичну довідку. Дослідження надіслано у НПБ України для узагальнення даних по Україні.

Аналіз результатів дослідження (див. Дод. № 1, с.20).

Протягом року проведено загальнообласні дослідження:

- **«Краща книга Хмельниччини»** (загальнообласне анкетування) (с. 4);
- **«Що і як читають на Хмельниччині»** (загальнообласне дослідження) (с. 5);
- **«Бібліотеки області в дзеркалі преси»** (регіональна розвідка) (с. 7);
- **«Діяльність пунктів європейської інформації на допомогу користувачам»** (загальнообласне дослідження) (с. 8);
- **«Підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів області» в рамках онлайн клубу «Суч@сний методист»** (щоквартальний моніторинг) (с. 11);
- **«Стан інформатизації бібліотек області»** (щорічна маркетингова розвідка) (див. Дод. № 2, с. 28).

За всіма зібраними матеріалами досліджень підготовлені статистичні таблиці, аналітичні записки, які використовуються у плануванні роботи бібліотек області та для покращення їх діяльності.

«Краща книга Хмельниччини 2015» (загальнообласна регіональна розвідка)

Метою розвідки було дослідити зміни в уподобаннях користувачів, які відбулися протягом двох років, вивчити їх запити та запити бібліотечних працівників на книги хмельницьких авторів та видавців. А також заохотити користувачів до друкованих книг як джерела інформації та стимулювати до активного читання.

Завданням дослідження було:

- **забезпечення** ефективної діяльності бібліотек області з метою створення умов для підтримки читання;
- **вивчення** бібліотечними працівниками смаків та потреб користувачів у друкованих виданнях місцевих авторів для подальшого удосконалення роботи бібліотек;
- **проведення** бібліотеками області власних соціологічних досліджень з проблем читання.

Об'єктом дослідження стали: бібліотечні працівники та користувачі бібліотек області.

У дослідженні взяли участь 25 ЦРБ (ЦМБ) та Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека.

Під час анкетування опитано **1491** респондент віком від 15 до 65 років.

За результатами загальнообласного дослідження **переможцями стали**

у номінації **«Художні твори»:**

- Мачківський М.А. **«Каратель»:** історичний роман-реквієм;
- Радушинська О.П. **«Метелики в крижаних панцирах»:** літературно-художнє видання;
- Вітвіцька Н.В. **«Україна переможе»:** літературно-художнє видання;

у номінації **«Наукові та науково-популярні видання»:**

- Єсюнін С.М. **«Міста Подільської губернії у другій половині XIX – на початку XX століття»:** монографія;

- Захар'єв В.А., Шпаковський С.М. «**Замки і фортеці з-понад Кучманського шляху**»: науково-краєзнавчий збірник (видання Хмельницької міської організації НСК України); у номінації «*Довідкові видання*»;
- «**Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Хмельницька область**»: науково-документальна серія книг; упорядник Л.Л. Місінкевич, Р.Ю. Подкур.

«Що і як читають на Хмельниччині» (загальнообласне дослідження)

Дослідження проводилося за допомогою програми «Дата Жираф», в якому взяли участь користувачі Хмельницької ОУНБ, бібліотек Білогірського, Віньковецького, Городоцького, Красилівського, Славутського, Старосинявського, Старокостянтинівського, Полонського, Хмельницького Шепетівського, Ярмолинецького районів та міста Кам'янець-Подільський.

Метою дослідження було: підняття престижу книги та читання, дослідження ставлення до читання користувачів бібліотек Хмельниччини та їх уподобань.

Завдання дослідження:

- **дослідити**, де саме респондент найчастіше шукає літературу для читання;
- **визначити** найпопулярніший жанр літератури, якому надають перевагу користувачі бібліотек області;
- **визначити**, літературу якою мовою найчастіше читають користувачі;
- **виявити** найбільш популярних авторів серед користувачів бібліотек регіону;
- **визначити** відсоток читаності користувачів в залежності від вікових категорій.

Об'єктом дослідження були користувачі бібліотек Хмельниччини.

Під час дослідження опитано **197** віртуальних респондентів.

За результатами дослідження **75,6 %** респондентів нові книги беруть у бібліотеках, **13,2 %** купують, **11,2 %** беруть у друзів, або ж перечитують книги з домашньої бібліотеки.

Найпопулярнішим жанром для читання виявилися **детективи – 14,2 %, любовні романи – 13,2 %, історичні романи – 10,7 %, фантастика – 10,7 %, пригодницькі романи – 10,2 %** і т.д.

При читанні респонденти надають перевагу **українській мові – 84,3 %, російською** читають – **42,1 %**, **іноземними мовами** читають – **23,3 %** усіх опитаних.

Найбільш популярними авторами, за результатами дослідження, стали:

Серед український класиків: Тарас Шевченко, Ліна Костенко, Павло Загребельний, Іван Карпенко-Карий, Іван Франко, Леся Українка, Ольга Кобилянська.

Серед український сучасних авторів: Люко Дашвар, Василь Шкляр, Марина та Сергій Дяченки, Любо Дереш, Світлана Талан, Юрій Мушкетик, Андрій Курков, Юрій Андрухович, Дара Корній, Ніна Фіалко, Галина Вдовиченко, Оксана Забужко, Володимир Лис, Симона Вілар, Тимур і Олена Литовченки, Валентин Чемерис.

Серед російських класиків: Михайло Булгаков, Федір Достоєвський, Олександр Пушкін, Микола Гоголь.

Серед російських сучасних авторів: Олександра Марініна, Борис Акунін, Катерина Вільмонт, Юлія Шилова, Андрій Воронін (*колектив авторів*), Тетяна Устинова, Дар'я Донцова.

Серед зарубіжних класиків: Артур Конан-Дойл, Агата Крісті, Олександр Дюма, Льюїс Керрол, Джек Лондон, Вільям Шекспір, Альбер Камю.

Серед зарубіжних сучасних письменників: Стівен Кінг, Ден Браун, Джоан Роулінг, Пауло Коельйо.

Найбільше читають користувачі віком до 20 років – **27,9 %**, та у рівній мірі – від 21 до 30 років та від 31 до 40 років – по **20,3 %**. Користувачі старшого віку читають менше.

При плануванні заходів слід звернути увагу на залучення старшого покоління до читання та комплектуватися виданнями з комфортним шрифтом для читання.

«Бібліотеки у дзеркалі преси» (регіональна розвідка)

Метою дослідження було: вивчення ефективності співпраці бібліотек області із ЗМІ, зокрема, місцевими періодичними виданнями.

Завдання дослідження:

- **дослідити** газети та журнали, які найбільше приділяють увагу відображенню бібліотечної діяльності на своїх сторінках;
- **визначити** бібліотечні заклади районів (міст, сіл), які найактивніше використовують можливість рекламувати свою діяльність у ЗМІ;
- **визначити** кількість матеріалів, написаних працівниками бібліотек та працівниками редакцій.

Об'єктом дослідження були періодичні видання області (газети, журнали), бібліотеки області та бібліотечні працівники.

Дослідження було проведене за допомогою програми **Google form** у інтернет-середовищі. В дослідженні взяли участь працівники бібліотек: Білогірського, Віньковецького, Волочиського, Городоцького, Деражнянського, Дунаєвецького, Ізяславського, Кам'янець-Подільського, Красилівського, Новоушицького, Полонського, Славутського, Старосинявського, Старокостянтинівського, Теофіпольського, Хмельницького, Чемеровецького, Шепетівського, Ярмолинецького районів та міст Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Славута та Нетішин.

Дані дослідження вказувались на період з 1 січня по 1 червня 2016 року. Аналізуючи зібраний матеріал можна зробити висновки:

- дослідження показало, що бібліотечна діяльність бібліотек області не висвітлювалась на сторінках журналів;

- інші зібрані матеріали проаналізувати досить важко, через неповні відповіді працівників на запитання.

За результатами дослідження підготовлено таблицю, яка використовується у роботі відділу для моніторингу діяльності бібліотек області.

«Діяльність пунктів Європейської інформації на допомогу користувачам»

(загальнообласне дослідження)

У дослідженні взяли участь **83 (100 %)** респонденти (користувачі бібліотек області, в яких діють ПЄІ). А саме: користувачі бібліотек Кам'янець-Подільського, Красилівського, Летичівського, Полонського, Старосинявського, Старокостянтинівського, Теофіпольського, Хмельницького, Шепетівського, Ярмолинецького районів та бібліотек міста Хмельницький.

94 % опитуваних цікавить тема євроінтеграції.

Метою дослідження стало: вивчення діяльності пунктів Європейської інформації (далі ПЄІ) при бібліотеках області та їх розвиток.

Завдання дослідження:

- **визначити**, з якою метою респонденти звертаються до ПЄІ;

- **дослідити**, які матеріали з фонду ПЄІ найчастіше використовуються і є актуальними для користувачів на даний час і яких матеріалів недостатньо;

- **визначити** найпопулярніші форми роботи для зацікавлення користувачів у подальшому відвідуванні бібліотеки та ПЄІ.

Об'єктом дослідження були користувачі бібліотек Хмельниччини.

Предметом дослідження були потреби респондентів у діяльності ПЄІ у бібліотеках області.

Мета звернення респондентів до ПЄІ різноманітна.

23 % – бажають отримати інформацію про освіту в ЄС, **20,5 %** – прийшли з пізнавальною метою (цікавість), **10,8 %** – заради

самоосвіти, **9,6 %** – шукають роботу за кордоном, **6 %** – з метою подорожей до країн ЄС та **6 %** заради вивчення відносин між Україною і країнами ЄС та інше.

9 % використовують доступ до мережі Інтернет у ПЄІ. Більша ж половина респондентів, а саме **56,6 %** використовують *друковані матеріали (книги, буклети, бюлетні, довідники, навчальні посібники) по даній тематиці, наявні у фондах ПЄІ.*

Для **31,3 %** респондентів, за висновками дослідження, недостатньо актуальної літератури (книг, альбомів, періодичних видань), тому потрібно звернути увагу при комплектуванні фондів бібліотек.

11 % вказали, що не вистачає електронних видань, відео та фото матеріалів.

88 % респондентів цікавляться участю у заходах по темі ЄС. Ці заходи розподілились так:

• **25,3 %** *бажають відвідати інформаційні заходи по темах:*

- працевлаштування за кордоном;
- поради для написання резюме;
- як вступити до навчальних закладів країн Європи, навчання, зокрема, в Італії;
- гранти на отримання стипендій;
- стан відносин України і ЄС;
- як призвичаїтись за кордоном;
- Україна на шляху до ЄС;
- плюси та ризики введення безвізового режиму в Україні;
- про рівень життя в Європі;
- стосовно ПЄІ (для бібліотекарів).

- **24,1 %** – *лекції по таких темах:*
 - про рівень життя в країнах ЄС;

- функціонування галузей народного господарства в країнах ЄС;
- дотримання прав людини;
- пенсійне забезпечення жителів країн ЄС;
- оборона доктрина країн НАТО в системі подій на сході України та Сирії;
- про виїзд на постійне проживання в країни ЄС;
- лекції мистецької тематики;
- бібліотеки європейського рівня;
- історія створення ЄС;
- європейське право;
- про те як пройти співбесіду в посольствах країн ЄС.

- ***Віртуальні подорожі і мандрівки країнами ЄС***

– вказали **8,4 %** респондентів. **6 %** бажають отримати **рекомендації**, а деякі вказали, що рекомендації мають бути щодо влаштування та оформлення трудового договору, трудової візи. **4,8 %** респондентів назвали **тренінги по темах:**

- особливості вступу та навчання у європейських вузах;
- оформлення візи у країни Євросоюзу;
- офіційна праця у Європі.

Далі були квести, вікторини, конкурси, відео екскурсії, онлайн зустрічі, круглі столи, презентації, диспути.

Взяти участь у заходах бібліотеки, щодо теми євроінтеграції змогли б **55,4 %** респондентів. **24,1 %** готові розповісти власні враження від подорожі до Європи, **12 %** готові самі відвідувати заняття клубу за інтересами по даній темі. Провести лекцію для інших користувачів ПЄІ може **1,2 %** респондентів.

**«Підвищення кваліфікації
бібліотечних спеціалістів області»**
(в рамках онлайн клубу *Суч@сний методист*)
(щоквартальний моніторинг)

Працівниками відділу науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі ОУНБ проведено протягом 2016 року **6** засідань онлайн клубу «Суч@сний методист» для **189** бібліотекарів, основним завданням якого було вдосконалення професійної компетентності фахівців методичних служб, обмін досвідом роботи, здійснення методичного та організаційного забезпечення діяльності бібліотек області, виконання координуючої функції.

Зокрема, на базі Регіонального тренінгового центру (РТЦ) проведено **49** заходів з підвищення кваліфікації, в яких взяли участь **1707** бібліотечних фахівців області. Завдяки впровадженню нових інформаційних технологій, Хмельницькою ОУНБ проведено **25** заходів у формі навчальних вебінарів з різної тематики, що дало можливість бібліотекарям області зекономити час та кошти. Найбільш актуальними і цікавими були такі вебінари: *«Основи іміджу бібліотекаря та професійна етика»*, *«Методика підготовки та організації вебінару»*, *«Визначення у фондах бібліотек рідкісних і цінних видань»*, *«Складові бібліотечного лідерства»*, *«Бібліотека – центр громадської активності села»*, *«Можливість соціальних мереж для пошуку та розширення кола партнерів бібліотек»*. Під час вебінарів навчалось **1104** бібліотечні працівники області.

Соціологічна робота бібліотек області

Вивченням потреб користувачів та задоволенням їх запитів постійно займаються бібліотечні фахівці області. Під час проведення досліджень бібліотекарі застосовують комплексні методики, які включають в себе опитування користувачів та бібліотекарів, які беруть участь у обслуговуванні відвідувачів, аналізується бібліотечна документація (звітні документи, відмови на літературу, матеріали обліку незадоволеного попиту тощо).

Цікаві і креативні дослідження протягом останніх п'яти років проводять фахівці Волочиської, Кам'янець-Подільської, Старокостянтинівської, Чемеровецької, Ярмолинецької центральних районних бібліотек та фахівці центральних міських бібліотек м. Кам'янець-Подільський та м. Хмельницький. Активно вивчають потреби і запити своїх користувачів бібліотекарі Городоцької, Новоушицької, Полонської та Хмельницької центральних районних бібліотек. Починаючи з 2011 року працівниками ЦРБ та ЦМБ бібліотек області проведено 212 власних соціологічних досліджень. Зокрема, протягом 2016 року проведено 47 власних соціологічних досліджень.

З метою визначення рівня читання користувачами бібліотек **Волочиської ОТГ** сучасної української літератури працівниками Волочиської міської публічної бібліотеки було проведено соціологічне дослідження **«Обізнаність користувачів із сучасною українською літературою»**.

Дослідження показало, що майже всі респонденти читають сучасну українську літературу. Серед одержаних відповідей найбільше читають твори: Ірен Роздобудько, Василя Шкляра, Володимира Лиса, Марії Матіос, Андрія Кокотюху.

Під час проведення дослідження користувачі бібліотек прочитали твори таких авторів:

Василь Шкляр «Залишенець», «Чорне сонце»;
Любка Дереш «Трохи п'тьми»;

Юрій Винничук «Місце для дракона»;
Наталя Околітенко «Повернення фараонового сина»;
Володимир Лис «Соло для Соломії», «Іван і чорна пантера»;

Ірен Роздобудько «Гудзик», «Арсен», «Останній діамант міледі»;

Ольга Деркачова «Крамниця щастя»;
Марія Матіос «Чотири пори року», «Солодка Даруся»;
Андрій Кокотюха «Зоопарк, або Діти до 16», «Чорний ліс»;

Роман Іваничук «Мальви. Орда»;
Світлана Талан «Надія»;
Дарина Гнатко «Катерина»;
Юрій Андрухович «Таємниця»;
Оксана Забужко «Сестро, сестро»;
Василь Барка «Жовтий князь»;
Валерій Шевчук «Дім на городі»;
Лариса Денисенко «Відлуння: від загиблого діда до померлого»;

Марина та Сергій Дяченки «Брамник»;
Ната Ігнатова «Доторкнутися до небес»;
Валентин Чемерис «Орден на любов»;
Богдан Коломійчук «Тасмниця Єви»;
Тимур і Олена Литовченки «Кинджал проти шаблі»;
Олександр Вільчинський «Останній герой»;
Валерій Ляхевич «Опалима Купина».

Звертаючись до творів сучасної української літератури користувачів спонукають:

- потреба душі – 35,2 %;
- прагнення відчувати себе освіченою людиною – 24,1 %;
- навчання – 11,1 %;
- інтерес до конкретного автора – 11,1 %;
- національна гідність – 11,1 %;
- інтерес до конкретної теми – 7,4 %.

За жанрами користувачі надають перевагу творам любовної тематики, детективам, історичним романам.

На думку опитаних, найкраще популяризують сучасну українську літературу журнали «Дніпро», «Сучасність», «Київ», «Дзвін», «Слово і час», «Вітчизна», «Березіль».

Для популяризації читання творів сучасної української літератури найбільш ефективними, на думку користувачів, є: літературні години, книжково-ілюстративні виставки, години спілкування, дні інформації, тематичні добірки літератури, зустрічі в літературній вітальні та творчі зустрічі, конкурси.

З метою визначення рівня обізнаності та використання жителями громади електронних послуг на сайті **Полонської ЦБ** проводилось опитування на тему **«Е-урядування у житті громади»**. Дослідження виявило, що 78,3 % респондентів почали активніше користуватись е-сервісами, тому що це економія часу та грошей, а також можливість керувати справами на відстані.

Найпопулярнішими послугами, на їх думку, є: Приват 24, придбання квитків, оплата комунальних, онлайн освіта. 50 % респондентів відповіли, що дізнались про е-послуги, отримавши консультацію у бібліотеці, 30 % – шляхом ознайомлення з відповідною публікацією у районній газеті, 20 % респондентів бажають дізнатись про е-послуги та їх використання.

Задля координації роботи бібліотек із шкільними евоклубами з популяризації європейських цінностей та ідей євроінтеграції, центральною бібліотекою проведено **анкетування педагогів-організаторів**, метою якого було виявити потребу в літературі та в електронних базах даних про ЄС, знайти шляхи співпраці бібліотек з евоклубами.

За результатами анкетування в центральній бібліотеці складено координаційний план роботи з педагогами-організаторами.

Чемеровецькою РБ було проведено опитування **«Бібліотека майбутнього»**. Всього опитано 120 респондентів

(учні шкіл, студенти та працююча молодь) віком від 15 до 21 року.

Дослідження показало, що 56 % респондентів відвідують бібліотеки з метою використання мережі Інтернет, 45 % – взяти нову літературу на абонементі, 3 % – скористатись копіювальною технікою. 8 % усіх опитуваних респондентів використовують власні джерела інформації.

Послуги, які респонденти бажають отримувати в бібліотеці:

- доступ до Інтернету та баз даних – вказали 45 % респондентів;

- можливість взяти книги додому (абонемент) – 20 %;

- можливість відвідувати мистецькі заходи – 20 %;

- вільний доступ до фондів – 15 %.

На думку респондентів бібліотека майбутнього має бути сучасною, комфортною і привабливою для користувачів, мати сучасний інтер'єр, бути обладнаною сучасними комп'ютерами з відповідним програмним забезпеченням й підключенням до мережі Інтернет.

Соціологічне дослідження на тему **«Бібліотека і громада: сучасне і майбутнє»** провели працівники **Кам'янець-Подільської РБ**. Метою дослідження було вивчення думки громади щодо діяльності книгозбірень сьогодні, привернення широкого кола громади до бібліотечних закладів.

Всього у дослідженні взяли участь **342** респонденти віком від 16 до 65 років. Переважна більшість опитаних – жінки 62,6 %, чоловіки – 37,4 %. За підсумками дослідження респонденти вказали, що бібліотеки повинні бути у кожному населеному пункті, проте вони потребують оновлення матеріально технічної бази та впровадження інформаційних технологій. За результатами дослідження респонденти бажають отримувати у бібліотеках такі послуги: можливість навчатись комп'ютерній грамотності та пошуку інформації в мережі Інтернет – 47,3 %; відвідувати соціокультурні заходи – 23,9 %;

перегляд кінофільмів – 20,3 %; отримувати інформація про постанови та інші законодавчі акти – 8,5 %.

Респонденти також подали пропозиції щодо покращення роботи бібліотеки та послуг, які б вони хотіли отримувати. А це оновлення фондів бібліотек творами сучасних українських письменників, доступ до мережі Інтернет, теплі і затишні приміщення.

Щорічне соціологічне дослідження *«Книга року»* дало відповідь на запитання, яким же було реальне коло читання користувачів сільських книгозбірень Кам'яниччини. За результатами дослідження найбільше респонденти читають твори українських письменників – 49,6 %, зарубіжних письменників – 36,4 %, твори російських письменників – 14 %. Дослідження дало можливість визначити найпопулярніші твори серед українських, російських та зарубіжних письменників.

Працівники Старокостянтинівської ЦБС провели онлайн-опитування на сайті центральної районної бібліотеки *«Як ви вважаєте, чи потрібна нашій громаді бібліотека?»* та *«В яких цілях Ви використовуєте Інтернет?»*.

98,4 % респондентів вказали, що бібліотека громаді обов'язково потрібна, 1,6 % респондентів, що не знають.

За підсумками другого опитування мережу Інтернет використовують задля пошуку інформації для професійної діяльності – 29 % респондентів, пошуку інформації для хобі – 24,8 %, для навчання – 20 % та спілкування в соціальних мережах – 19,3 %. В інших цілях Інтернет використовують 6,9 % респондентів.

Працівники Кам'янець-Подільської МЦБ провели соціологічне дослідження *«Інформаційно-освітні потреби молоді та ступінь їх задоволення в бібліотеці»*. Метою дослідження стало визначення інформаційних та освітніх потреб сучасної молоді, перспективні напрямки, форми і методи

подальшого удосконалення обслуговування відповідно до запитів та інтересів молоді. Також працівники бібліотеки провели анкетування **«Центральна бібліотека в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій»**. Респонденти зазначили, що нові інформаційні технології суттєво впливають на розвиток центральної бібліотеки. Вона стала яскравішою, сучаснішою, привабливішою для користувачів.

З метою отримання найбільш широкої і змістовної інформації про смаки і уподобання до читання користувачів бібліотек було проведено анкетування **«Твої смаки і уподобання»**. За результатами анкетування можна зробити висновок, що не зважаючи на впровадження комп'ютерних технологій, друкована книга залишається в пріоритеті у людини, яка прагне особистого розвитку та самовдосконалення.

Серед книг, прочитаних останнім часом, користувачам найбільше сподобались книги українських сучасних авторів. Зокрема: Г. Вдовиченко «Бора», «Пів'яблука», «Маріупольський процес», Н. Гурницька «Мелодія кави в тональності кардамону», Н. Фіалко «Дві обручки», «Примарне щастя» та «Родинні гріхи», М. Матіос «Солодка Даруся», В. Шкляр «Чорний ворон», «Залишенець», С. Талан «Коли ти поруч», Л. Дашвар «Мати все», І. Роздобудько «ЛСД», «Ескорт у смерть» та «Дванадцять, або Виховання жінки в умовах непридатних до життя», В. Лис «Століття Якова».

Також працівниками центральної бібліотеки були проведені дослідження фондів:

- «Стан укомплектованості бібліотек розділу фонду 63.3 (4Укр) Історія України»;
- «Стан укомплектованості бібліотек розділу фонду 63.3 (4УКР-4ХМЕ) Історія краю».

У Хмельницькій МЦБ було проведено анкетування **«Аналіз інтересів користувачів до іноземних мов»** з метою вивчення попиту на літературу іноземними мовами.

Дослідження показало, що більшість користувачів усвідомлюють необхідність у знаннях і вивченні іноземних мов як комунікативного аспекту, інші ж вивчають іноземні мови для навчання та кар'єри.

З метою з'ясування ролі книги серед інших джерел інформації, підняття престижу книги та читання серед молоді працівниками бібліотеки також було проведено соціологічне дослідження *«А молодь чит@є!»*. Серед найбільш читаних книг в дитинстві користувачі запам'ятали українські та зарубіжні казки, а також дитячі твори І. Франка, В. Нестайка, М. Твена, Ж. Верна, Д. Лондона. Про те, що справжню любов до книги привили їм рідні вказали 67,5 % усіх опитаних респондентів, вчителі та викладачі – 20 %, бібліотекарі – 10 %, друзі – 12,5 %.

Для 45 % усіх опитаних користувачів книга являється засобом цікаво провести час, для 42,5 % – це естетична та душевна насолода, для 20 % – тренування розуму. Найбільшим попитом користуються твори по психології, програмові, енциклопедичні та довідкові видання, а серед художніх авторів твори: М. Дочинець, Ж. Куява, С. Алексієвич, Е.-М. Ремарк, Р. Бредбері, Д. Дал.

Актуальність кадрового питання спонукала до проведення анкетування серед бібліотечних працівників *«Соціальний портрет сучасного бібліотекаря»*. Було поставлене завдання вивчити, як і які фактори навколишнього середовища і самої професії впливають на формування бібліотекаря як спеціаліста, творять його особливу соціальну та психологічну сутність. Анкетування дало можливість побачити як специфічні так і загальні риси сучасного фахівця, спрогнозувати у якійсь мірі подальший розвиток професії.

У бібліотеках-філіях № 2, 8, 9 та 11 були проведені анкетування *«Якою б Ви хотіли бачити нашу бібліотеку?»*, *«Сервіси е-урядування для Вас»*, *«Патріотизм у розумінні сучасної молоді»*, *«Бібліотечна виставка – лице бібліотеки»*. У бібліотеці-філії № 12 та № 14 було проведено анкетування *«Краща книга року»*.

Також проведено дослідження у Хмельницькій ЦРБ *«Використання е-послуг у бібліотеках Хмельницького району»*. Воно показало, що е-урядування та е-послуга поширюється в територіальних громадах через бібліотеки. Респонденти добре орієнтуються в поняттях е-послуга та е-урядування.

У **Нетішинській ЦМБ** було проведено анкетування *«Літературний портрет користувача»* з метою визначення літературних уподобань користувачів.

Всі права на авторство збережено за працівниками бібліотек області, що подали звіт по науково-дослідній роботі до сектора соціологічних досліджень та розвитку РТЦ Хмельницької ОУНБ.

Бібліотеки області взяли участь у Всеукраїнському соціологічному дослідженні **«Незадоволений читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію у публічних бібліотеках України»** за період 2014-2015 років відповідно методики розробленої НПБУ.

Базами дослідження стали (згідно методики):

ОУНБ, Хмельницька ЦМБ та її філії № 7, 13; Волочиська ЦРБ та бібліотеки сіл Зайчики, Тарноруда, Волочиськ-1; Ярмолинецька ЦРБ та філії сіл Михайлівка, Монастирок, станція Ярмолинці.

Дані бібліотеки заповнили таблиці, орієнтуючись на аналіз зошитів (картотек) незадоволеного читацького попиту.

Відділ науково-методичної роботи та інновацій в бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ узагальнив подані матеріали і на базі отриманих результатів завершив проведення соціологічного дослідження.

В обласній універсальній науковій бібліотеці вивчення незадоволеного читацького попиту проводилось згідно інструктивних вимог по роботі з відмовленнями. Окрім планомірної та поступової роботи з відмовами читацьких запитів, фахівцями обласної бібліотеки постійно вивчається це питання в ході здійснення локальних соціологічних досліджень, а саме:

- загальнодержавне дослідження «Книга. Бібліотека. Читання» (2015);

- загальнообласне дослідження «Стан та використання краєзнавчих фондів у бібліотеках» (2015);

- загальнообласне дослідження «Краща книга Хмельниччини» (2014, 2015, 2016);

- загальнообласне дослідження «Що і як читають на Хмельниччині» (2016).

У рамках даного вивчення незадоволений читацький попит аналізувався за матеріалами журналів обліку незадоволеного читацького попиту. Аналіз проводився по кожному виду видань за цільовим призначенням: українська художня книга, зарубіжна

художня книга, наукова та науково-популярна література, довідкові видання.

Результати аналізу допомогли визначити найбільш запитувані книги.

Основне ядро списку відсутніх видань склали примірники, визначені центральними районними (міськими) бібліотеками та обласною універсальною науковою бібліотекою. Сільські та міські бібліотеки, в більшості, надали списки літератури за шкільною програмою.

Аналіз проводився по **1493** (100 %) запитах, відмовленим користувачам в бібліотеках, що брали участь в опитуванні, з них відмови по видах видань за цільовим призначенням на:

- зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **643** (43,1 %);
- українську художню літературу – **506** (33,9 %);
- науково-популярні видання – **131** (8,8 %);
- наукові видання – **120** (8 %);
- довідкові видання – **93** (6,2 %).

Мал. № 1. Діаграма: «Кількість відмовлень за видами видань за цільовим призначенням»

За видами бібліотек:

- ОУНБ **569** (100 %) відмовлень, з них на:
 - зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **315** (55,4 %);
 - українську художню літературу – **142** (25 %);
 - науково-популярні видання – **62** (10,9 %);

- наукові видання – **32** (5,6 %);
- довідкові видання – **18** (3,2 %).

Мал. № 2. Діаграма: «Кількість відмовлень за видами видань в ОУНБ»

- ЦРБ – **191** (100 %) відмовлення, з них на:
 - українську художню літературу – **108** (56,5 %);
 - зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **64** (33,5 %);
 - довідкові видання – **12** (6,3 %);
 - науково-популярні видання – **4** (2,1 %);
 - наукові видання – **3** (1,6 %).

Мал. № 3. Діаграма: «Кількість відмовлень у ЦРБ»

- ЦМБ – **264** (100 %) відмовлення, з них на:
 - українську художню літературу – **83** (31,4 %);
 - зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **104** (39,4 %);
 - наукові видання – **46** (17,4 %);
 - довідкові видання – **22** (8,3 %);
 - науково-популярні видання – **9** (3,4 %).

Мал. № 4. Діаграма: «Кількість відмовлень у ЦМБ»

- У міських бібліотеках-філіях **272** (100 %) відмовлення, з них на:
 - зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **89** (32,7 %);
 - українську художню літературу – **85** (31,3 %);
 - наукові видання – **37** (13,6 %);
 - довідкові видання – **29** (10,7 %);
 - науково-популярні видання – **32** (11,8 %).

Мал. № 5. Діаграма: «Кількість відмовлень у міських бібліотеках-філіях»

- У сільських бібліотеках **197 (100 %)** відмовлень, з них на:
 - українську художню літературу – **88 (44,7 %)**;
 - зарубіжну художню літературу (переклади укр. мовою) – **71 (36 %)**;
 - науково-популярні видання – **24 (12,2 %)**;
 - довідкові видання – **12 (6,1 %)**;
 - наукові видання – **2 (1 %)**.

Мал. № 6. Діаграма: «Кількість відмовлень у сільських бібліотеках»

Найбільша кількість відмов у бібліотеках на зарубіжну художню літературу (переклади українською мовою), яка складає **643 (43,1 %)**.

Наприклад: твори С. Алексієвич (лауреат Нобелівської премії) відсутні у фондах сільських, міських філій, недостатня кількість їх у фондах центральних бібліотек; Бертольд Брехт

«Матінка Кураж та її діти», Джеймс Джойс «Улісс» – відсутні у фондах всіх бібліотек.

Найпопулярніші твори і автори:

Генріх Ібсен «Ляльковий дім», Гарпер Лі «Убити пересмішника», Вергілій «Енеїда», Дені Дідро «Черниця».

Багато незадоволених вимог на видання російських авторів (переклади на українську): В. Войнович «Москва 2042», Г. Троепольський «Білий Бім Чорне вухо», Ф. Достоєвський «Злочин і кара», В. Васильєв «Відьмак Великого Києва».

Українська художня література:

загальна кількість відмовлень складає **506 (33,9 %)**.

Причинами відмов є недостатня кількість, або взагалі відсутність у фондах бібліотек області. Наприклад: В. Лис «Соло для Соломії»: кількість відмов – **16**, причини відмов: не має у фонді сільських, районних та міських бібліотек. В. Шкляр «Чорне сонце»: кількість відмов – **19**, причини відмов: відсутня у фондах районних бібліотек – **4**, мала екземплярність у фондах міських та обласної бібліотеки – **15**. Попитом користуються книги Люко Дашвар «Гоцик» – **25** відмов, «Покров» – **12** відмов; Василя Шкляра «Маруся» – **21** відмова; Ліни Костенко «Маруся Чурай» – **15** відмов. Стабільно відмовлення ідуть на книги А. Кокотюхи, І. Роздобудько, О. Турянського, Л. Романчук, Н. Фіалко.

Наукові та науково-популярні видання:

загальна кількість відмовлень – **251** (науково-популярні – **131 (8,8 %)**, наукові – **120 (8 %)**).

У таблиці враховані відмови тільки по обласній універсальній науковій бібліотеці, центральних міських і районних бібліотеках; сільські та міські бібліотеки врахували відмови, які стосуються навчальної літератури.

Найрейтинговіші автори і праці: Є. Комаровський «Здоров'я дитини і здоровий глузд її родичів», «ГРЗ: посібник для розсудливих батьків».

Наукові видання – «Донбас і Крим: ціна повернення» (гол. редактор В.П. Горбулін), М. Шеремет «Логопедія».

Довідкові видання:

Кількість відмовлень **93** (6,2 %).

Наприклад: Зварич В. «Нумізматичний словник» – **8** відмовлень (не має в жодній бібліотеці); Гісем О. «Історія України» – **6** відмов (не має в бібліотеках).

Основними причинами відмов є «відсутність у фонді бібліотек» та «мала екземплярність».

Протягом останніх років відбулися зміни в структурі читачького попиту:

– **підвищився попит на зарубіжну художню літературу** (переклади українською мовою) (за дослідженням 2012 року – переважали запити на художні твори сучасних українських авторів).

Популярними авторами серед користувачів бібліотек із зарубіжних авторів є: Артур Конан-Дойл, Агата Крісті, Альберт Камю, Стівен Кінг, Джоан Роулін, Ден Браун, Борис Акунін, Катерина Вільмонт, Дар'я Донцова, Михайло Булгаков, Микола Гоголь.

Найбільш популярними авторами серед **українських класиків** є: Тарас Шевченко, Ліна Костенко, Ольга Кобилянська, Леся Українка; серед сучасних українських авторів – Люко Дашвар, Василь Шкляр, Оксана Забужко, Дара Корній та ін.

Жителі Хмельниччини **активно читають прозові твори письменників-земляків: Миколи Мачківського, Василя Горбатюка, Петра Маліша.**

З галузевої літератури користувачів бібліотек області найбільше цікавлять теми: переробка відходів, робототехніка, управління IT-проектами, нові технології будівництва автомобільних шляхів, військовий спецодяг, перспективні сорти рослин, біопрепарати, сімейні ферми, раціональне харчування, створення і функціонування ОСББ, соціальний розвиток села і сільських територій, коментарі до законів, етнопсихологія і т.д.

Вивчення інформаційних запитів користувачів дає можливість узагальнити інформацію про найбільш популярні

книги. На основі таких досліджень бібліотекарі створюють БД незадоволеного попиту і закупають необхідну літературу.

Завдяки Державній програмі «Українська книга», фонди бібліотек області поповнюються актуальною галузевою і художньою літературою, що сприяє повнішому задоволенню читацького попиту.

Місцеві видавництва і видавці передали впродовж 2014-2015 рр. у фонди наукової бібліотеки **1884 прим.** книг обов'язкового екземпляру, з них 572 прим. передано в бібліотеки області. За сприяння обласної влади до публічних бібліотек області надійшло **2 назви** книг авторів краю у кількості **827 прим.**

Додаток № 2.

Стан інформатизації бібліотек області (станом на 01.01.2017 р.)

№ з/п	Назва районів та міст	Комп'ютери					Комп'ютеризовані бібліотеки		Б-ки з доступ. до Інтернету	В т. ч. у селі	Електронні адреси	Кількість технічних засобів (од.)										Web-сайт бібліотеки	в т. ч. у селі	Кількість звернень		Блоги, сторінки в соціальних мережах	в т. ч. у селі		
		всього	в т. ч. у селі	підключені до Інтернету	в т. ч. у селі	в т. ч. за програмою "Бібліоміст"	в т. ч. у селі	коп.-розмн. техніка										на Web-сайт	в т. ч. у селі										
								циф. відеорекамер				циф. фотокамер	CD-програвав	проектор	веб-камери	мультимедійне обладнання	коп.-розмн. техніка				Web-сайт бібліотеки								
																	в т. ч. у селі			принтер				сканер	копіювальний апарат			багатифункціональні пристрої	(принтер/сканер/копір)
1	Білогірський	23	11	15	5	-	-	14	11	8	5	11	-	1	-	-	-	-	2	1	1	4	1	-	1,727	-	5	1	
2	Вінківський	41	29	27	15	14	6	23	21	10	8	11	-	1	-	1	17	15	13	7	3	1	9	5	3	14,411	2,761	11	3
3	Волочиський	31	13	22	6	15	3	15	11	7	4	7	-	2	1	-	15	10	4	6	1	2	9	4	1	25,570	1,380	6	2
4	Городоцький	51	22	40	13	15	9	18	15	9	6	10	-	1	-	1	17	7	-	10	5	3	7	1	-	11,938	-	16	11
5	Деражнянський	26	11	23	8	15	8	11	8	8	5	8	-	2	2	1	15	1	-	8	5	5	2	2	-	4,180	-	7	4
6	Дунавецький	62	44	53	35	13	6	34	33	28	27	33	1	1	2	1	24	29	18	16	5	22	1	-	6,977	-	1	-	
7	Ізяславський	22	12	19	11	15	9	8	6	7	5	7	-	-	-	16	2	-	3	-	-	5	6	4	38,193	5,147	11	5	
8	Кам'янець-Подільський	25	11	23	9	15	12	8	5	6	3	7	-	2	-	-	15	30	26	-	-	9	2	-	28,132	-	9	4	
9	Красилівський	35	15	21	7	14	4	15	10	8	5	6	-	-	-	1	14	5	-	8	4	1	3	3	-	37,597	-	3	-
10	Летичівський	15	5	11	2	-	-	7	5	4	2	4	-	1	-	2	-	2	-	3	-	1	5	2	-	1,902	-	2	-
11	Новоушицький	20	10	16	8	13	8	7	5	5	3	5	-	-	-	1	13	11	-	6	6	3	2	1	-	7,957	-	8	3
12	Полонський	25	11	21	7	15	2	10	7	7	4	7	-	1	-	-	15	4	1	5	5	2	4	2	-	19,263	-	5	2
13	Славутський	26	16	22	14	-	-	18	16	16	14	16	-	-	-	1	6	15	12	2	1	1	22	3	1	7,718	0,153	6	2
14	Старокостянтинівський	27	10	22	8	15	4	10	8	8	6	8	-	2	-	-	15	3	-	9	1	1	4	6	4	54,966	3,798	7	4
15	Старосинявський	10	3	5	-	-	-	5	3	2	-	3	-	2	-	2	-	1	8	5	4	1	2	1	2	27,077	-	3	-
16	Теофіпольський	24	15	18	9	15	9	11	9	5	3	5	-	3	-	-	16	34	26	5	1	1	5	1	-	8,170	-	6	3
17	Хмельницький	61	46	39	24	19	14	26	24	12	10	13	-	10	3	3	25	64	49	29	5	3	8	5	4	25,162	2,830	14	10
18	Чемаровецький	33	17	24	9	15	5	16	13	9	6	11	-	1	-	1	15	28	23	4	1	-	11	2	-	16,636	-	5	-
19	Шепетівський	31	16	27	13	15	5	14	12	10	8	10	-	4	-	3	17	30	17	12	6	3	7	6	4	25,659	2,529	13	4
20	Ярмолинський	36	24	28	17	15	8	22	19	15	12	17	-	1	2	2	15	8	4	3	1	1	14	6	4	44,801	23,726	24	19
21	м.Кам'янець-Подільськ.	27	-	27	-	15	-	9	-	9	-	9	-	1	-	-	15	5	-	3	-	1	7	7	-	32,684	-	32	-
22	м.Нетшин	25	-	16	-	15	-	4	-	4	-	5	-	-	-	-	15	4	-	3	1	-	7	3	-	5,403	-	6	-
23	м. Хмельницький	70	-	69	-	21	-	15	-	14	-	16	-	1	-	1	29	21	-	12	5	-	19	1	-	49,196	-	35	-
24	м.Славути	5	-	5	-	-	-	2	-	2	-	2	-	-	-	1	3	1	-	2	-	-	3	2	-	8,676	-	5	-
25	м.Старокостянтинів	2	-	1	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
26	м. Шепетівка	5	-	5	-	-	-	3	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-
Всього		758	341	599	220	289	112	327	241	217	136	235	1	37	12	20	333	338	198	165	58	36	190	74	25	503,995	42,324	241	77
ОУНБ		67	-	53	-	10	-	1	-	1	-	2	2	5	1	6	25	21	-	16	4	3	4	1	-	90,780	-	8	-
ОБЮ		56	-	35	-	10	-	1	-	1	-	2	-	1	1	10	8	-	7	19	1	1	1	1	-	46,001	-	2	-
ОБД		39	-	28	-	-	-	1	-	1	-	4	-	1	3	2	12	-	14	1	1	-	-	1	-	73,324	-	6	-
Всього по обл. б-ках		162	-	116	-	20	-	3	-	3	-	8	2	7	5	9	37	41	-	37	24	5	5	3	-	210,105	-	16	-
Всього по області		920	341	715	220	309	112	330	241	220	136	243	3	44	17	29	370	379	198	202	82	41	195	77	25	714,100	42,324	257	77

Зміст

Вступ.....	3
<i>Краща книга Хмельниччини</i> (загальнообласне анкетування).....	4
<i>Що і як читають на Хмельниччині</i> (загальнообласне дослідження).....	5
<i>Бібліотеки області в дзеркалі преси</i> (регіональна розвідка).....	7
<i>Діяльність пунктів європейської інформації на допомогу користувачам</i> (загальнообласне дослідження).....	8
<i>Підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів області» в рамках онлайн клубу Суч@сний методист</i> (щоквартальний моніторинг)	11
<i>Соціологічна робота бібліотек області</i>	12
Додатки.....	20

Для нотаток

Для нотаток

Науково-аналітичне видання

**Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини
Вип. 12**

Укладач:
Поліщук Н.П.

Відповідальна за випуск:
Чабан К.А.

Комп'ютерна верстка, макетування, редагування:
Поліщук Н.П., Дорош В.Ю.